

Revista Catalana de Dret Privat [Societat Catalana d'Estudis Jurídics], vol. 15-1 (2015), p. 131-150

ISSN (ed. impresa): 1695-5633 / ISSN (ed. digital): 2013-9993

<http://revistes.iec.cat/index.php/RCDP> / DOI: 10.2436/20.3004.02.62

GÈNERE I DRET DE FAMÍLIA: UNA LECTURA DE LA COMPENSACIÓ ECONÒMICA PER RAÓ DE TREBALL A PARTIR DEL LLIBRE SEGON DEL CODI CIVIL DE CATALUNYA¹

Ariadna Aguilera Rull

Professora visitant

Universitat Pompeu Fabra

Resum

En aquest article s'analitzen els pressupòsits, establerts en el llibre segon del Codi civil de Catalunya, per a l'atribució de la compensació econòmica per raó de treball, així com el mètode de càlcul d'aquesta prestació. Com a conclusió, es defensa que les tasques de cura només són valorades en la seva justa mesura si es garanteix a ambdós cònjuges una participació adequada en els guanys generats durant el matrimoni.

Paraules clau: compensació econòmica per raó de treball, crisi matrimonial, tasques de cura, participació en els guanys, llibre segon del Codi civil de Catalunya.

GENDER & FAMILY LAW: ALIMONY IN BOOK II OF THE CATALAN CIVIL CODE

Abstract

This article reviews the conditions established in the second book of the Civil Code of Catalonia for entitlement to claim economic compensation by reason of

1. Aquest treball forma part de l'obra col·lectiva *El llibre segon del Codi civil de Catalunya: Una perspectiva de gènere*, que va obtenir un ajut del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya (Resolució JUS/1313/2012, de 22 de juny, per la qual s'atorguen beques a la recerca, l'estudi i l'anàlisi en els àmbits de l'execució penal, la mediació penal, l'atenció a la víctima, l'Administració de justícia i el dret civil català; *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 6164 [5 juliol 2012]). El text complet del treball es pot consultar a <http://www20.gencat.cat/docs/Justicia/Home/recerca/catalog/2012/llibre_segondocivil.pdf>.

El treball també s'emmarca en el projecte d'investigació «Reforma del derecho de familia y análisis unitario de su régimen patrimonial. Atribución de derechos de propiedad, pretensiones compensatorias y atención de necesidades a su disolución por crisis y por causa de muerte» (DER2011-27960), finançat pel Ministeri d'Economia i Competitivitat i dirigit pel doctor Josep Ferrer Riba, catedràtic de dret civil de la Universitat Pompeu Fabra.

work, and the applicable calculation method. In conclusion, it is argued that care work is only fully valued if a fair share of the gains acquired during marriage is guaranteed to each spouse.

Keywords: alimony, marriage crisis, care work, participation in gains, Book II of the Civil Code of Catalonia.

1. INTRODUCCIÓ

El treball domèstic ha estat una preocupació constant del legislador català des del 1993, quan va introduir per primer cop la compensació econòmica per raó de treball. També ho ha estat del feminisme, que ha denunciat que el patriarcat està basat en una divisió del treball que assigna les tasques reproductives i de cura a la dona, i el treball remunerat a l'home. Malgrat que estudis més recents han qüestionat que l'anomenada *família tradicional*, basada en l'assignació de dos rols estancs, estigui tan generalitzada com se sol pensar,² la realitat no és menys amarga. Durant l'edat mitjana, les dones contribuïen al patrimoni familiar no només amb el treball domèstic i el treball al camp, sinó també amb rendes familiars i, després de la industrialització, amb el seu treball a les fàbriques. El treball femení era considerat, si de cas, secundari i, per tant, estava justificat remunerar-lo pitjor.³ No hi ha, però, indicis d'implicació masculina en les tasques de cura. Fins i tot ara, després de la incorporació massiva de la dona al mercat laboral, no s'ha produït una assumpció semblant del treball domèstic per part de l'home. Les dones segueixen duent a terme, en major mesura que els homes, el treball familiar no remunerat.⁴

Això pot tenir com a conseqüència que el matrimoni —o altres formes de convivència en parella— es converteixi en una institució molt perjudicial per a la dona, especialment quan la liberalització del divorci permet que aquesta perdi les expectatives que li garantia la continuïtat del matrimoni de participar en els ingressos del marit.⁵ De

2. Alison DIDUCK i Felicity KAGANAS (2012), *Family law, gender and the state*, 3a ed., Oxford i Portland, Hart Publishing, p. 237.

3. Alison DIDUCK i Felicity KAGANAS (2012), *Family law, gender and the state*, p. 239.

4. D'acord amb les dades de l'Institut Nacional d'Estadística (INE), actualitzades el 22 de febrer de 2013, «El 91,9% de las mujeres (de 10 y más años) realizan tareas domésticas y se ocupan del cuidado de niños, ancianos y personas dependientes durante 4 horas y 29 minutos diarios, frente al 74,7 % de los varones que dedican en promedio 2 horas y 32 minutos. Respecto a las personas que realizan las actividades de hogar y familia según tipo de hogar, es superior la dedicación media diaria de las mujeres en todos los tipos de hogar, pero especialmente en el caso de hogar formado por pareja con hijos, en que la dedicación diaria de la mujer casi duplica la dedicación del varón (4 horas y 37 minutos la mujer, 2 horas 34 minutos el varón). Esta diferencia de dedicación es casi la misma en el caso de pareja sola (4 horas y 45 minutos la mujer, 2 horas y 34 minutos el varón)».

5. Margaret BRINIG (2000-2001), «The influence of *Marvin v. Marvin* on housework during marriage», *Notre Dame Law Review*, vol. 76, p. 1320.

fet, hi ha estudis que demostren dues coses: els efectes positius que, d'una banda, té el matrimoni en la carrera dels homes casats, que no troba el seu correlat en les dones casades,⁶ i els efectes econòmics devastadors que el divorci té en la vida de les dones.⁷

És per això que és rellevant preveure respostes que —conscients que l'estesa assumpció que la majoria de dones divorciades reben suport econòmic dels seus exmarits no es correspon amb la realitat—⁸ garanteixin una sortida justa del matrimoni també per a les dones. Aquí té un paper essencial l'adequada valoració del treball domèstic en el moment de la dissolució del vincle, ja que, encara que aquesta valoració es produeixi *a posteriori*, és a dir, quan la distribució de tasques ja ha tingut lloc, una regulació adequada dels efectes del divorci afectarà també els incentius que, mitjançant el matrimoni, tenen els cònjuges per a assumir el treball familiar. El marit que sap que el treball realitzat per la seva dona, si es divorcien, no li sortirà gratis, tendirà a buscar un repartiment més equitatiu de les càrregues familiars.⁹ En l'intent de revalorar el treball familiar és vital establir de manera adequada tant la finalitat com els pressupòsits i el mètode de càlcul de la compensació econòmica per raó de treball, que en el nostre ordenament jurídic és la institució que pretén remunerar aquest treball.

La compensació econòmica per raó de treball es troba regulada, en l'actualitat, en els articles 232-5 i següents del Codi civil de Catalunya (CCCat) —en el dret espanyol, amb un contingut més limitat, en l'article 1438 CC— i, per a les parelles estables, en l'article 234-9 CCCat. Segons l'article 232-5.1 CCCat, «[e]n el règim de separació de béns, si un cònjuge ha treballat per a la casa substancialment més que l'altre, té dret a una compensació econòmica per aquesta dedicació sempre que en el moment de l'extinció del règim per separació, divorci, nul·litat o mort d'un dels cònjuges o, si s'escau, del cessament efectiu de la convivència, l'altre hagi obtingut un increment patrimonial superior d'acord amb el que estableix aquesta secció». El segon apartat del mateix precepte estén el dret a la compensació al cònjuge que ha treballat per a l'altre sense retribució o amb una retribució insuficient. Per les seves majors implica-

6. Margaret BRINIG (2000-2001), «The influence of *Marvin v. Marvin* on housework», p. 1316-1317.

7. Jennifer MATHER SAUL (2003), *Feminism issues & arguments*, Oxford, Oxford University Press, p. 11.

8. D'acord amb les dades de l'INE sobre nul·litats, separacions i divorcis el 2011, d'un total de 103.290 divorcis, només en 10.261 casos (9,93 %) els marits pagaven una prestació compensatòria a les seves dones.

9. A aquesta mateixa idea però duent-la al límit feia al·lusió Margaret BRINIG (2000-2001), «The influence of *Marvin v. Marvin* on housework», p. 1322-1324. En aquesta línia també, Esteve BOSCH CAPDEVILA (2013), «La configuració de la compensació econòmica per raó de treball en el llibre segon del Codi civil de Catalunya», a INSTITUT DE DRET PRIVAT EUROPEU I COMPARAT. UNIVERSITAT DE GIRONA (coord.), *Qüestions actuals del dret català de la persona i de la família*, Girona, Documenta Universitaria, p. 391, posa en relleu que l'obligació de compensar el cònjuge que sí que ha dut a terme les tasques domèstiques reforça un precepte en aparença merament programàtic com l'article 231-2.2 CCCat, que estableix que els cònjuges han de compartir les responsabilitats domèstiques.

cions des del punt de vista del gènere, el treball se centrarà en els casos en què un dels cònjuges ha treballat per a la casa substancialment més que l'altre.

2. LA FUNCIO DE LA COMPENSACIO ECONOMICA PER RAÓ DE TREBALL

Ni la doctrina ni els tribunals semblen posar-se d'acord sobre la finalitat que ha de perseguir la compensació econòmica per raó de treball en el règim econòmic de separació de béns. Es barregen fonamentalment tres possibles funcions —restitució d'un enriquiment injust, compensació de pèrdues d'oportunitat, participació en els guanys— respecte de les quals el llibre segon del CCCat sembla que s'ha posicionat optant per configurar la compensació que preveu l'article 232-5 CCCat com un instrument de participació en els guanys del cònjuge. Amb aquesta decisió, el llibre segon del CCCat s'aparta de la regulació anterior, que atribuïa a la compensació, tot i que incorrent en certes contradiccions, una naturalesa restitutòria.¹⁰ Representa aquesta modificació legislativa un pas en la direcció correcta? Mirem abans les diferents opcions i la repercussió que aquestes tenen en la valoració del treball familiar.

2.1. LA FUNCIO DE RESTITUCIO D'UN ENRIQUIMENT INJUST

La primera finalitat que s'ha atribuït a la compensació per raó de treball és la *restitutòria*.¹¹ En la mesura que el cònjuge creditor ha treballat per a la família sense percebre un salari i això ha significat un estalvi per a l'altre cònjuge, aquest haurà de remunerar aquest treball en el moment de la dissolució del matrimoni. Aquesta obli-

10. M. Esperança GINEBRA MOLINS (2013), «Compensació per raó de treball en cas d'extinció del règim per mort: aspectes familiars i successoris», a INSTITUT DE DRET PRIVAT EUROPEU I COMPARAT. UNIVERSITAT DE GIRONA (coord.), *Qüestions actuals del dret català*, p. 416, segueix considerant que, tot i que el legislador català ha suprimit el requisit de l'enriquiment injust com a pressupòsit generador de la compensació per raó de treball, la base d'aquest dret continua essent l'enriquiment d'un cònjuge a costa de l'altre. No es pot parlar d'un enriquiment injust en sentit tècnic perquè no es quantifiquen els enriquiments per separat, però el fet de tenir en compte el desequilibri d'incrementos patrimonials mostra, d'acord amb aquesta autora, que la compensació segueix essent la forma de vehicular l'enriquiment matrimonial injustificat.

11. Es mostren partidaris d'aquesta interpretació en la doctrina catalana Judith SOLÉ RESINA (2001), «La compensació econòmica per raó de treball en el règim de separació de béns», *Revista Jurídica de Catalunya*, núm. 3, p. 671, i Antonio PARA MARTÍN (1999), «El derecho de compensación económica por razón de trabajo», *Revista Jurídica de Catalunya*, núm. 2, p. 322. En la doctrina espanyola i referint-se a l'art. 1438 CC, vegeu Rodrigo BERCOVITZ RODRIGUEZ-CANO (2006), «Comentario a la Sentencia de 11 de febrero de 2005 (RJ 2005/1407)», *Cuadernos Civitas de Jurisprudencia Civil*, núm. 70, p. 135-154.

gació de restitució té el seu fonament en l'enriquiment injust del cònjuge deutor a costa de l'altre. No obstant això, perquè l'enriquiment es pugui considerar injust, el treball per a la casa ha d'haver significat una sobrecontribució a les càrregues del matrimoni, atès que la contribució a les càrregues del matrimoni (art. 231-6.1 CCCat), com que es tracta d'una obligació, no es remunera.

Una aplicació coherent d'aquesta interpretació porta a quantificar la compensació tenint en compte el salari que una tercera persona cobraria per a realitzar la prestació, sostraint-ne la part corresponent a l'obligació de contribuir al sosteniment de les càrregues familiars. Ara bé, el mateix Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (TSJC), en la seva Sentència de 14 d'abril de 2003 (RJ 2003/4579), establí que «no hi ha la més mínima dada argumental que permeti sostenir, en contra del cònjuge menys afavorit, que la seva contribució al matrimoni hagi de ser extraordinària o excepcionalment gravosa per tal de tenir dret a ser compensat per l'altre quan en la crisi matrimonial es produeix un desequilibri econòmic [...]. La relació entre l'art. 41 i el 5.1, ambdós del Codi, és artificial i només se sosté per la literalitat dels seus termes». Encara més, com ja va apuntar el mateix Tribunal en la seva Sentència de 27 d'abril de 2000 (RJ 2000/4125), «[i] fins i tot es podria dir, en abstracte, que sempre que un cònjuge treballi sense retribució generarà un enriquiment en favor de l'altre».

En pronunciar-se d'aquesta manera, el Tribunal mostrava les limitacions d'aquesta concepció i posava de manifest que el que estava en joc no era el manteniment de l'equilibri en l'assumpció de les obligacions matrimonials per part dels cònjuges, sinó la correcció que el rol assumit per un d'ells li havia reportat i li reportaria uns recursos econòmics, mentre que el rol assumit per l'altre havia estat una inversió específica, que no tenia cap valor un cop dissolt el vincle matrimonial. Amb independència que les contribucions d'ambdós cònjuges haguessin estat equivalents, no hauria existit un repartiment just dels costos personals associats amb l'assumpció de les càrregues del matrimoni.

D'altra banda, tampoc no s'ha d'oblidar que els conflictes derivats de la realització del treball familiar resulten difícilment subsumibles en la figura de l'enriquiment injust, ja que no hi ha necessàriament una equivalència entre l'empobriment patit per un dels cònjuges i l'enriquiment experimentat per l'altre. El treball familiar no remunerat pot haver significat una pèrdua econòmica —que es podria quantificar com el salari que s'hagués obtingut en el mercat per serveis equivalents— molt inferior als beneficis que, fruit d'aquest treball, ha obtingut el cònjuge deutor. La prosperitat dels homes casats a la qual em referia al començament d'aquest treball sembla indicar que aquest és justament el supòsit més estès.

En tot cas, la categorització de la compensació com un supòsit d'enriquiment injust obliga a quantificar l'empobriment atorgant al treball familiar un valor de mercat, i aquesta és precisament una de les majors dificultats d'aquesta concepció. Si aquesta operació es porta a terme prenent com a referència el sou d'una treballadora

domèstica, com ha proposat una part de la doctrina¹² i ha acceptat el Tribunal Suprem en una sentència recent,¹³ això és summament reduccionista. Ho ha posat en relleu el mateix TSJC en les seves sentències de 28 de gener de 2008 (JUR 2009/296310) i 9 de gener de 2012 (RJ 2012/4203): «Aquest Tribunal ha rebutjat tant la retribució d'un treball no pagat, donat que la qüestió és més complexa en incidir-hi contribucions de caràcter emocional i la dedicació i recolzament al cònjuge i a la resta de la família, que difícilment es pot incloure en un sou de treballadora de la llar». I és que ni tan sols caldria apel·lar a la naturalesa incommensurable de la cura per a demostrar que una treballadora domèstica no sol ser tan polifacètica com sol ser-ho una esposa.

2.2. LA FUNCIO DE COMPENSACIÓ DE PÈRDUES D'OPORTUNITAT

La segona funció que s'assigna a la figura és la de compensar les *oportunitats perdudes*¹⁴ del cònjuge que, com que s'ha dedicat a treballar a casa i per a la família, ha compromès «les seves expectatives de formació professional, promoció professional o laboral i [ha perdut l'oportunitat] d'incrementar, amb el treball o l'activitat realitzada fora de la llar, el patrimoni propi».¹⁵

A aquesta funció se li ha donat més importància en l'ordenament jurídic espanyol¹⁶ que en el català.¹⁷ No obstant això, els tribunals espanyols que l'han tingut en

12. S'han pronunciat a favor d'aquesta forma de valoració Manuel ALBALADEJO (2007), *Curso de derecho civil*, tom IV, 11a ed., Madrid, Edisofer, p. 194; Judith SOLÉ RESINA (2001), «La compensació econòmica per raó de treball», p. 674; Esteve BOSCH CAPDEVILA (2004), «Comentari a la darrera jurisprudència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (TSJC) en matèria de compensació econòmica de l'article 41 del Codi de família», *Revista Catalana de Dret Privat*, vol. 3, p. 147. En contra, vegeu José Luis de los MOZOS, «Comentario al artículo 1438 CC» (1985), a Manuel ALBALADEJO (dir.), *Comentarios al Código civil y compilaciones forales*, tom XVIII, vol. 3, Madrid, Editorial Revista de Derecho Privado, p. 378.

13. Sentència del Tribunal Suprem (Sala Primera) de 14 de juliol de 2011 (RJ 2011/5122). Sobre la Sentència i aquesta forma de valoració del treball familiar, vegeu Ariadna AGUILERA RULL (2012), «La configuració de la compensación del trabajo para la casa (art. 1438 CC) conforme con el principio de igualdad por razón de sexo», *Aranzadi Civil-mercantil*, any 2012, vol. 2, núm. 3, p. 1-10.

14. Encarna ROCA I TRIAS (2007), *Instituciones del derecho civil de Catalunya*, vol. III, 6a ed., València, Tirant lo Blanch, p. 425.

15. Sentència de l'Audiència Provincial de Barcelona de 9 de febrer de 2010 (JUR 2010/147538).

16. Sentències del Tribunal Suprem (Sala Primera) de 12 de setembre de 2005 (RJ 2005/7148) i 14 de juliol de 2011 (RJ 2011/5122).

17. S'hi fa referència, tot i que de forma col·lateral, en la Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (STSJC) de 27 de febrer de 2006 (RJ 2006/2384), que diu que «[e]n conclusió, res no obsta a la concessió d'una compensació econòmica [...] quan es provi l'existència d'una vida en comú de parella, que s'hagi produït la seva ruptura, que s'hagi perdut per part d'un dels convivents l'oportunitat d'accedir a un patrimoni propi o d'incrementar-lo precisament per l'opció adoptada en aquesta convivència [...]», i en la STSJC de 27 de maig de 2010 (RJ 2010/5128), que afirma que «[...] als efectes de reconèixer el dret el Tribunal haurà d'analitzar les circumstàncies personals i professionals dels cònjuges, el temps de dedicació de cada un d'ells als treballs no retribuïts o, el que és igual, el grau de pèrdua d'oportunitat econòmica».

compte n'han fet una interpretació molt restrictiva i s'han limitat a concedir la compensació per pèrdues d'oportunitat en els supòsits en què «un dels cònjuges o bé no va tenir activitat laboral durant el matrimoni per a dedicar-se a les tasques de la llar, o bé va abandonar aquella activitat amb aquesta finalitat».¹⁸

La idea que s'hagi de compensar un cònjuge per les oportunitats laborals que s'ha vist obligat a sacrificar en benefici de la família és temptadora. Això és així especialment en els casos en què en el moment del cessament de la convivència el cònjuge que ha treballat fora de casa no ha obtingut un increment patrimonial rellevant, bé perquè els guanys no s'han materialitzat encara —el cas d'una dona que financii amb el seu treball, fora i dins de casa, els estudis o la carrera d'un marit que encara no s'ha enlairat professionalment però que ho farà—, bé perquè aquests s'han obtingut però s'han perdut —per exemple, com a conseqüència de males inversions, d'un fracàs empresarial o d'una crisi econòmica—, o bé perquè aquests senzillament no s'han generat —el marit que es queda en una eterna promesa o el que es gasta una bona part del que guanya.

En aquestes constel·lacions sembla summament injust que la dona que ha realitzat el treball familiar renunciant a d'altres oportunitats es vegi obligada a sortir del matrimoni sense cap tipus de compensació econòmica. No obstant això, al primer dels casos que plantejava se li podria donar resposta a través de la prestació compensatòria, que compensa el «desequilibri econòmic que s'origina i que troba la seva causa en la convivència matrimonial, [...] essent definitori que un dels cònjuges s'hagi pogut desenvolupar patrimonialment i/o professionalment, mentre que a l'altre cònjuge per la seva major implicació en la cura de la família, [...] se li ha ocasionat un desequilibri econòmic que es projecta cap al futur i després de la ruptura matrimonial».¹⁹ En els altres supòsits caldria admetre senzillament que, en realitat, «la inversió» que va fer la dona a favor del seu marit fou probablement una mala inversió.

La dificultat d'assumir que el treball familiar ha de donar dret, si el matrimoni es trenca, a reclamar les oportunitats laborals perdudes, sembla partir d'una preferència de rang entre el treball al mercat i la cura, que considera una pèrdua haver dedicat temps i esforç al treball familiar. Al meu entendre, aquesta concepció no està en realitat tan lluny d'una de les crítiques més importants del feminisme: la que denuncia que una divisió del món en dues esferes, la pública —en la qual els homes, autònoms i lliures, decideixen sobre les qüestions rellevants— i la privada —ahistòrica i intemporal, en la qual les dones se centren en la reproducció—, condemna les dones a ser senzillament el que l'home no és.²⁰

18. Sentència de l'Audiència Provincial de Madrid de 17 d'abril de 2007 (JUR 2010/67704). De fet, confirma aquesta aplicació la Sentència del Tribunal Suprem (Sala Primera) de 14 de juliol de 2011 (RJ 2011/5122), que consagra com a requisit perquè es pugui meritjar la compensació «que s'hagi contribuït a les càrregues del matrimoni només amb el treball realitzat per a la casa» (fonament jurídic [FJ] 7è).

19. STSJ de 31 de gener de 2011 (RJ 2011/2858).

20. Seyla BENHABIB (1992), *Situating the self: Gender, community and postmodernism in contemporary ethics*, Cambridge, Polity Press, p. 157.

Per això sembla molt més adequat plantejar el treball familiar com una inversió.²¹ La dona que ha optat per invertir temps en la família hauria de poder participar, si aquesta es desmembra, en els fruits que dita inversió ha generat, que no són només econòmics, però que, si ho són, s'han de repartir equitativament. Al problema que les dones paguin el fet de tenir una família amb la pèrdua d'oportunitats laborals se li hauria de donar resposta amb una reestructuració de les condicions de treball que exigeixin una dedicació incompatible amb la implicació en la família.

2.3. LA FUNCIÓ DE PARTICIPACIÓ EN ELS GUANYES

La tercera funció que la compensació pot perseguir és la de garantir la *participació en els guanys* obtinguts pel cònjuge deutor.²² La dedicació del cònjuge creditor a les tasques de la llar, en la mesura que ha permès a l'altre cònjuge concentrar tots els seus esforços en la seva carrera professional, ha estat també la causa de l'increment patrimonial del qual aquest darrer s'ha pogut beneficiar. No garantir al cònjuge la participació en un patrimoni a la generació del qual ha contribuït i que, en conseqüència, ha de ser vist com a propietat d'ambdós cònjuges, seria equiparable amb una expropiació.

Aquesta funció ha estat objecte de dures crítiques²³ que apunten que la compensació interpretada en aquest sentit desnaturalitza el règim de la separació de béns i el converteix en un règim de participació en els guanys. S'hi poden fer dues objeccions.

Per començar, caldria puntualitzar que el règim de separació de béns tenia un sentit molt diferent en un moment històric en què el CC atribuïa al marit la facultat d'administrar els béns propis de la seva dona i aquesta necessitava una llicència marital per a poder adquirir o alienar. En aquest context, el reconeixement a cada cònjuge de la propietat, el gaudi, l'administració i la disposició dels béns propis resultava fins i tot molt beneficiosa per a la dona, ja que li garantia una igualtat de tracte que no tenia en l'ordenament jurídic espanyol.²⁴ Dita separació estricta adquirí un significat completament diferent després de la supressió de la llicència marital, la generalització del divorci i el pas a un estat social. Si la separació de béns va resultar pionera en el seu

---

21. Margaret BRINIG (2000-2001), «The influence of *Marvin v. Marvin* on housework», p. 1327.

22. En l'ordenament jurídic català, es mostra partidari d'aquesta funció Josep FERRER RIBA, «Separació de béns i compensació en la crisi familiar», a *Nous reptes del dret de família: Materials de les Tretzenes Jornades de Dret Català de Tossa de Mar*, Girona, A Petició, p. 89-91. També els Principles of European Family Law regarding Property Relations Between Spouses (principi 4:16) es mostren partidaris d'un règim de participació en els guanys. Vegeu Katharina BOELE-WOELKI et al. (2013), *Principles of European Family Regarding Property Relations Between Spouses*, Cambridge, Intersentia, p. 139.

23. Enric BRANCÓS NÚÑEZ (1998), «Separació de béns o participació. Comentari de l'art. 23 de la Compilació», *Revista Jurídica de Catalunya*, núm. 4, p. 679.

24. Enric BRANCÓS NÚÑEZ (1998), «Separació de béns o participació», p. 673-674.

moment, en l'actualitat genera situacions de desigualtat de fet poc compatibles amb el principi d'igualtat material incorporat per l'article 9.2 de la Constitució espanyola (CE). Si el que la CE pretén aconseguir és la realització efectiva del valor *igualtat*,²⁵ aquest objectiu difícilment es complirà en un règim econòmic matrimonial que produeix l'efecte d'enriquir els homes a costa d'empobrir les dones.

D'altra banda, una compensació que garanteixi la participació en els guanys generats conjuntament pels cònjuges respecta el principi subjacent a la separació de béns que s'ha d'atribuir a cada cònjuge el que li pertany. En el règim de participació en els guanys, tant el marit com la dona tenen dret a la meitat de l'increment patrimonial que hagi experimentat l'altre sense necessitat de provar que han contribuït a generar-lo. El repartiment es produeix automàticament per la mera dissolució del vincle matrimonial. Ara bé, la participació a què dona dret la compensació econòmica està sempre condicionada al fet que el patrimoni sigui atribuïble al cònjuge creditor. La causa de l'atribució és el treball familiar o per a l'altre cònjuge que aquest ha realitzat. Així, en un matrimoni en el qual el treball domèstic i de cura es reparteix equitativament, no hi haurà dret a la compensació ni, per tant, a la participació, amb independència que un dels cònjuges guanyi molt més que l'altre.

El legislador català s'ha decantat per aquesta darrera opció i ha consagrat la compensació per raó de treball com una institució de comunicació dels guanys generats durant el matrimoni. Evidencien aquesta elecció tant els pressupòsits de la compensació (art. 232-5 CCCat)²⁶ com les regles de càlcul (art. 232-6 CCCat) i el límit en la quantia d'aquesta, que ascendeix a una quarta part de la diferència d'increments patrimonials.

Aquesta decisió és perfectament coherent amb el sistema català, que dona resposta per separat a la liquidació del règim econòmic matrimonial i als efectes de la ruptura de la convivència. El treball familiar s'ha de tenir en compte en dos moments: primer, en repartir l'excedent matrimonial mitjançant la fixació d'una compensació econòmica que doni raó de la contribució que el treball domèstic ha significat, i després, a l'hora de concedir una prestació compensatòria (art. 232-10 CCCat).

L'única concepció que reconeix el valor del treball familiar és justament la que instaura la compensació com a mecanisme corrector de la separació de béns. Així, com establia la House of Lords en els casos *Miller versus Miller* i *McFarlane versus McFarlane* ([2006] UKHL 24 [151]), una solució justa a la ruptura matrimonial ha de

25. Encarnación CARMONA CUENCA (1994), «El principio de igualdad material en la jurisprudencia del Tribunal Constitucional», *REP*, núm. 84, p. 281.

26. L'art. 232-5 CCCat condiona el dret a la compensació que el cònjuge deutor hagi obtingut un «increment patrimonial superior» i, en fer-ho, planteja com a requisit indispensable que el treball domèstic hagi generat un patrimoni en el qual pugui participar el cònjuge creditor. Si el legislador hagués fet prevaler la funció rescabadora d'un enriquiment injust, no hauria configurat com a pressupòsit l'increment patrimonial, ni tampoc ho hauria fet si hagués estat perseguint la compensació de pèrdues d'oportunitat, ja que aquestes s'haurien donat igualment, amb independència que hi haguessin hagut uns guanys patrimonials.

repartir uns fruits, els del matrimoni, que, tot i que puguin tenir el seu origen més evident en el treball remunerat d'un cònjuge, han estat generats gràcies a la contribució d'ambdós.²⁷

El matrimoni de la senyora i el senyor Miller era un matrimoni sense fills que va durar dos anys i nou mesos. Abans de contraure matrimoni, la senyora Miller havia estat guanyant 85.000 lliures l'any, i en el moment del divorci tenia 100.000 lliures. El marit, que es dedicava a la gestió d'actius financers, havia acumulat un patrimoni que ascendia a 17,5 milions de lliures, a banda d'un paquet d'accions valorat aproximadament en 15 milions de lliures. Durant el matrimoni, el seu patrimoni va augmentar de 16,7 a 17,5 milions de lliures i fou també en aquest període que les accions es van revalorar de manera important. En aquest context, el jutge del districte atorgà a la senyora Miller una compensació de 5 milions de lliures. El recurs d'apel·lació presentat pel senyor Miller fou desestimat pel tribunal d'apel·lació.

El senyor i la senyora McFarlane van estar setze anys casats i van tenir tres fills. Abans de casar-se, la senyora McFarlane treballava com a advocada i el seu marit, com a auditor. Després del naixement del seu segon fill, la parella acordà que la senyora McFarlane deixés la seva feina a Freshfields, on treballava quatre dies a la setmana des del naixement del seu primer fill i on havia guanyat, durant un temps, un salari superior al del seu marit. Durant el matrimoni, els ingressos del marit van augmentar considerablement, i després de la separació arribà a guanyar 1.286.000 lliures l'any. A banda del domicili conjugal, valorat en un milió i mig de lliures, la parella tenia una casa d'estiu i un altre pis. Després de la separació, les parts van acordar dividir el patrimoni existent, valorat en tres milions de lliures, per la meitat. Ara bé, com que el capital no era suficient per arribar a un *clean break*, la senyora McFarlane sol·licità la concessió d'una pensió sobre l'import de la qual les parts no es posaven d'acord. El jutge del districte va concedir 60.000 lliures anuals als fills en concepte d'aliments i 250.000 lliures anuals a la dona. El senyor McFarlane va presentar un recurs que fou estimat pel jutge del districte, el qual acordà que aquell havia de pagar als seus fills 20.000 lliures anuals i 180.000 a la seva dona. La senyora McFarlane va presentar un recurs que fou estimat pel tribunal d'apel·lació, el qual li concedí la quantitat acordada inicialment pel jutge, però només per un període de cinc anys.

3. ELS PRESSUPÒSITS DE LA COMPENSACIÓ ECONÒMICA PER RAÓ DE TREBALL

L'article 232-5 CCCat consagra el dret a una compensació econòmica del cònjuge que ha treballat per a la casa substancialment més que l'altre —o per a l'altre sense

---

27. Incideix ja en aquest aspecte Katherine SILBAUGH (1997), «Commodification and women's household labor», *Yale Journal Law & Feminism*, vol. 9, p. 118.

retribució o amb una retribució insuficient— si en el moment d'extinció del règim aquest darrer ha obtingut un «increment patrimonial superior».

El primer pressupòsit de la compensació planteja certs dubtes interpretatius. Esdevé vital la manera que s'aplicarà l'expressió «substancialment més que l'altre». El TSJC ha assenyalat en la seva jurisprudència que la compensació no requereix una dedicació exclusiva al treball per a la casa²⁸ o que aquest sigui un treball especialment penós,²⁹ ni que l'esposa que treballi fora de casa ho faci a jornada plena.³⁰ Una dona que treballi a temps complet com el seu marit, o fins i tot que tingui un horari laboral molt similar, pot haver treballat «substancialment més» a la llar.

Aquesta idea és corroborada per les dades estadístiques que demostren que els homes fan més hores extraordinàries que les dones i que, per tant, la jornada laboral pactada no ha de coincidir necessàriament amb les hores efectivament dedicades al treball.³¹ També ho corroboren les estadístiques que apunten que els homes dediquen el seu temps lliure, en major mesura que les dones, a les seves aficions, l'esport i la vida social, i la diversió. De fet, les dones dediquen una mitjana de dues hores diàries més que els homes al treball familiar.³² En realitat, aquesta diferència de dedicació ja hauria de ser suficient perquè es pogués considerar que es compleix el requisit d'haver treballat substancialment més que l'altre cònjuge per a la casa. D'aquesta manera, la concessió d'una compensació per raó de treball hauria de ser més la regla que l'excepció. Ara bé, fins ara, en la major part de pronunciaments judicials en què es concedeix la compensació, la dona o bé havia treballat per a la casa en règim d'exclusivitat o bé ho havia fet compatibilitzant-ho amb un treball no remunerat en el negoci de l'altre cònjuge.³³

El segon pressupòsit de fet de la compensació és que el cònjuge deutor hagi experimentat durant el matrimoni un increment patrimonial superior al del creditor.

28. Entre d'altres, les sentències del STSJC de 10 de febrer de 2003 (RJ 2003/4464), 12 de gener de 2004 (JUR 2004/65164), 6 de novembre de 2008 (JUR 2009/296042), 22 de desembre de 2008 (RJ 2009/3267) i 13 de juliol de 2009 (RJ 2009/5672).

29. Vegeu, entre d'altres, les sentències del TSJC de 21 d'octubre de 2002 (RJ 2003/698), 29 de maig de 2007 (RJ 2007/4858), 4 de setembre de 2008 (RJ 2009/644), 8 de juliol de 2011 (RJ 2011/6406), 19 de desembre de 2011 (RJ 2012/2768), 16 de gener de 2012 (RJ 2012/4207), 1 de març de 2012 (RJ 2012/5928) i 10 de maig de 2012 (RJ 2012/8782).

30. STSJC de 15 de desembre de 2011 (RJ 2012/256).

31. D'acord amb les dades de l'INE, 378.700 homes i 250.400 dones van fer hores extraordinàries en el segon trimestre del 2012. D'aquests, 59.000 homes i 25.100 dones van fer 16 o més hores extraordinàries per setmana.

32. Vegeu les dades de l'INE, actualitzades el 22 de febrer de 2013.

33. Poden servir d'exemple les següents sentències del TSJC: 21 d'octubre de 2002 (RJ 2003/698), 1 de març de 2012 (RJ 2012/5928), 16 de gener de 2012 (RJ 2012/4207), 19 de desembre de 2011 (RJ 2012/2768), 22 de desembre de 2008 (RJ 2009/3267), 3 de novembre de 2008 (RJ 2009/3141), 27 de febrer de 2006 (RJ 2006/3996), 27 d'octubre de 2005 (RJ 2006/1010), 19 de novembre de 2009 (RJ 2010/1641), 19 d'octubre de 2006 (RJ 2007/5292), 29 de desembre de 2003 (RJ 2004/1930), 26 de març de 2003 (RJ 2003/4654) i 10 de març de 2003 (RJ 2003/4653).

L'exigència d'un desequilibri patrimonial entre els cònjuges no encaixa bé amb la finalitat perseguida per la figura. Si el que es pretén és remunerar adequadament la contribució que significa el treball domèstic a la generació d'uns guanys, seria lògic que s'exigís només l'existència d'un patrimoni acumulat pel cònjuge creditor durant la convivència. La dona que, a banda de treballar fora de casa i obtenir un patrimoni comparable amb el del seu marit, hagués assumit la major part del treball per a la família, també hauria de poder participar dels guanys del seu marit.

Si no fos així es cauria en la contradicció a la qual feia referència Baroness Hale en els casos *Miller versus Miller* i *McFarlane versus McFarlane*, segons la qual el cònjuge que havia treballat fora i dins de casa sortia més perjudicat amb la ruptura que el que s'havia especialitzat en el treball familiar. Perquè no es tracta de comparar en termes absoluts com de ric o de pobre se surt del matrimoni, sinó si es té en compte, en el moment de repartir els fruits del matrimoni, la contribució que ha representat el treball familiar. En aquest punt és molt important no caure en l'error de plantejar com a ideal que ambdós cònjuges surtin formalment iguals, en termes econòmics, del matrimoni. Si la dona ha treballat fora i dins de casa, si ha obtingut un salari igual o superior al del seu marit —quelcom que hauria de succeir cada vegada més sovint, si tenim en compte que avui dia les dones ja estan més qualificades que els homes—,³⁴ res no hauria d'impedir que després de la ruptura estigués econòmicament millor posicionada.

Respecte a aquesta qüestió, el feminisme de la diferència ha posat en relleu que en realitat i moltes vegades la compatibilització de la cura i el treball remunerat obeeix a un desig de les dones. Aquest corrent ha denominat aquest desig «el doble sí de les dones a la maternitat i l'ocupació»³⁵ i ha creat un concepte nou que posa l'èmfasi en l'elecció i, per tant, en la llibertat, a diferència de la idea de *conciliació* —que proposen les polítiques de la igualtat—, que segueix pressuposant la suma de dues obligacions:³⁶ la de ser mare i la de treballar. La idea del «doble sí» tracta de demostrar que moltes

34. D'acord amb l'informe «Dones i homes a Espanya», realitzat conjuntament per l'INE i l'Institut de la Dona, l'any 2010 a Espanya el percentatge de dones de 25 a 34 anys amb un nivell d'educació superior i doctorat era del 44,8% i el percentatge d'homes, del 33,7%. A la Unió Europea, aquests percentatges eren del 37,5% en el cas de les dones i del 28,9% en el cas dels homes.

35. Lia CIGARINI (2006), «El doble "sí" de las mujeres a la maternidad y al empleo», *DUODA. Estudios de la Diferencia Sexual*, núm. 30, p. 55.

36. Lia CIGARINI (2009), «La pasión por la política: pensar las relaciones y el trabajo», *DUODA. Estudios de la Diferencia Sexual*, núm. 37, p. 83. Això també resulta evident en una notícia que apareixia l'1 de desembre de 2009 a la pàgina web de l'Institut de la Dona titulada «Igualdad inicia una campaña de sensibilización en radio sobre corresponsabilidad familiar». La notícia plantejava el següent: «Con el lema "Si somos iguales, ¿cuál es la diferencia?", la campaña pretende incidir en un cambio de actitudes sociales, dirigido a eliminar la tradicional diferencia en la asignación de "roles" sociales a hombres y mujeres y transmitir que las tareas del hogar y el cuidado de personas dependientes no es una obligación natural y exclusiva de las mujeres, y que compartirlas supone que éstas puedan desarrollar otras actividades en igualdad de condiciones».

dones trien treballar dins i fora de casa amb la mateixa intensitat i dedicació, és a dir, que per a elles les dues coses són igual d'importants. Si això és així, no té gaire sentit penalitzar les dones que aconseguixen compatibilitzar, amb èxit, ambdues coses.

4. EL MÈTODE DE CàLCUL DE LA COMPENSACIÓ ECONÒMICA PER RAÓ DE TREBALL

El legislador català estableix, en l'apartat 4 de l'article 232-5 CCCat, que «la compensació econòmica per raó de treball té com a límit la quarta part de la diferència entre els increments dels patrimonis dels cònjuges [...]».

Fent una proposta de quantificació de la compensació,³⁷ el legislador vol posar fi a la discrecionalitat judicial que, en aquest punt, consagrava la legislació anterior. En establir que aquesta pot ascendir, com a màxim, a una quarta part de la diferència entre els patrimonis dels cònjuges, el CCCat s'aparta dels règims de participació en els guanys que pren com a model. Aquests divideixen per la meitat la diferència d'incrementos patrimonials (art. 232-18 i seg. CCCat),³⁸ o fins i tot de part del patrimoni anterior al matrimoni.³⁹ Òbviament, el legislador català, en limitar el percentatge de participació en els guanys de l'altre cònjuge, ha intentat mantenir-se fidel al règim de separació de béns. No obstant això, el mateix article 232-4 CCCat preveu una clàusula d'obertura segons la qual «[...] si el cònjuge creditor prova que la seva contribució ha estat notablement superior, l'autoritat judicial pot incrementar aquesta quantia».⁴⁰

37. Vegeu, sobre el càlcul de la compensació per raó de treball, Esther FARNÓS AMORÓS (2014), «Separació de béns i compensació econòmica per la dedicació abnegada a la família i a l'empresa del marit: la Sentència del TSJC de 14.2.2013», *Revista Catalana de Dret Privat* (en premsa).

38. Pot servir d'exemple la *Zugewinngemeinschaft* alemanya, que reconeix al cònjuge que ha obtingut un menor increment patrimonial un dret de crèdit pel valor de la meitat de l'excés patrimonial del qual s'ha beneficiat l'altre cònjuge. Vegeu, en aquest sentit, el § 1378 (1) del BGB, que estableix el següent: «Si els guanys d'un cònjuge són majors que els de l'altre, correspon a aquest darrer la meitat de l'excés com a crèdit de participació» («Übersteigt der Zugewinn des einen Ehegatten den Zugewinn des anderen, so steht die Hälfte des Überschusses dem anderen Ehegatten als Ausgleichsforderung zu»; traducció d'Albert LAMARCA MARQUÈS (dir.) (2008), *Código civil alemán: Bürgerliches Gesetzbuch*, Madrid, Barcelona i Buenos Aires, Marcial Pons).

39. Vegeu, sobre els sistemes escandinaus, Walter PINTENS (2011), «Matrimonial property law in Europe», a Katharina BOELE-WOELKI, Jo MILES i Jens M. SCHERPE (ed.), *The future of family property in Europe*, Cambridge, Antwerp i Portland, Intersentia, p. 28.

40. Sembla, en tot cas, que aquesta excepció al límit de la quarta part de la diferència entre increments patrimonials no està prevista per a donar resposta a aquells supòsits en què la dedicació del cònjuge ha estat excepcional o hi ha hagut una distribució clàssica de rols, sinó més aviat per a donar raó d'aquells casos en què la incidència del treball del cònjuge creditor en l'increment patrimonial de l'altre és «notablement superior» a la quantitat que rebria per aplicació del percentatge del 25%. És a dir, bàsicament en aquells escenaris en què el cònjuge creditor, a més d'assumir el treball familiar, s'ha implicat en l'empresa o l'activitat professional de l'altre cònjuge. Vegeu, en aquest sentit: Esteve BOSCH CAPDEVILA (2013), «La

En aquest sentit, com va afirmar la House of Lords a *White versus White* ([2001] 1 AC 596), «[h]i ha un principi d'aplicació universal que es pot afirmar sense cap mena de dubte. En l'intent d'arribar a un resultat just, cal evitar qualsevol discriminació entre marit i esposa i els seus respectius rols. [...] No s'ha de donar cap biaix a favor del cònjuge que guanya els diners i en contra del que assumeix el treball per a la casa i la cura dels nens».

Els fets que van donar lloc al famós pronunciament de la House of Lords van ser els següents: els White es van casar al setembre del 1961, ella amb vint-i-sis anys i ell amb vint-i-quatre. Van tenir tres fills, un dels quals va morir en un accident aeri. El matrimoni es va divorciar al maig del 1997. Tant el senyor com la senyora White van sol·licitar *ancillary relief* (una compensació econòmica). Durant tot el matrimoni, el senyor i la senyora White van portar conjuntament el negoci de producció de llet i ella va assumir, a més, el treball familiar. El negoci fou un èxit. Al principi tots dos van aportar una quantitat similar de capital, al voltant de dues mil lliures. Un any després del seu casament van comprar, amb l'ajuda del pare del senyor White, la seva pròpia granja, que van posar a nom dels dos. El senyor i la senyora White regentaven també la granja Rexton, finca que el pare del senyor White va comprar i posar a nom dels seus tres fills. Posteriorment, el senyor White va adquirir la participació dels seus germans i la granja Rexton passà a ser propietat exclusiva seva. En el moment de la dissolució del vincle matrimonial i després de la deducció dels passius, el patrimoni net del senyor i la senyora White ascendia a 4,6 milions de lliures. Eren propietat de la senyora White 193.300 lliures (en fons de pensions) i la seva part dels béns de propietat conjunta, que tenien un valor d'1.334.000 lliures. Per la seva banda, el senyor White tenia 1.334.000 lliures i la granja Rexton (1.783.500 lliures). El jutge del districte va concedir a la senyora White una compensació que pujava a 800.000 lliures i representava al voltant d'una cinquena part del patrimoni total. El tribunal considerà que dita quantitat permetia a la senyora White mantenir el seu nivell de vida i que aquesta no podia aspirar a tenir la seva pròpia granja. El tribunal d'apel·lació va corregir la decisió i va elevar la compensació de la senyora White fins a 1,5 milions de lliures, cosa que significava dues cinquenes parts del patrimoni total. El tribunal d'apel·lació afirmà que no era un resultat just que la senyora White hagués de transferir al senyor White part de la seva participació en la copropietat. El tribunal li concedí una quantitat superior a la quota que li corresponia com a copropietària en reconeixement del seu treball per a la casa. La senyora White va presentar un recurs davant la House of Lords, la qual va resoldre que, si ambdós cònjuges havien contribuït a la prosperitat de la família, era indiferent quin d'ells havia guanyat els diners.

---

configuració de la compensació econòmica per raó de treball», p. 397-398, i Jordi RIBOT IGUALADA (2014), «Comentari a l'article 232-5 CCCat», a Joan EGEA FERNÁNDEZ i Josep FERRER RIBA (dir.), *Comentari al llibre segon del Codi civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família*, Barcelona, Atelier (en premsa).

Com posa en relleu el preàmbul del llibre segon del CCCat, «[...] la incorporació de la dona al mercat de treball no ha anat paral·lela, a la pràctica, a un repartiment de les responsabilitats domèstiques i familiars entre tots dos cònjuges i que en força casos l'activitat laboral i professional d'un dels cònjuges se supedita encara a la de l'altre, fins el punt que, en determinats nivells educatius i de renda, continua essent habitual que un dels cònjuges, típicament la dona, abandoni el mercat de treball en contreure matrimoni o en tenir fills [...]». En un matrimoni tradicional, estructurat amb una clara divisió de rols, caldria respectar l'estàndard d'igualtat en la divisió en el moment de decidir sobre la destinació de l'excedent patrimonial. En cas contrari s'estaria desvalorant la contribució femenina a la riquesa familiar. La inadequada valoració del treball familiar podria constituir una discriminació indirecta,⁴¹ ja que en aquest cas es tractaria d'una decisió judicial que, tot i ser aparentment neutra respecte del sexe, posaria en situació de desavantatge particular la dona sense estar justificada per una finalitat legítima. L'únic motiu en què es podria pensar seria la protecció de la propietat privada del cònjuge titular. Ara bé, aquest fi teòricament legítim no escauria davant l'evidència que l'excedent patrimonial ha de ser vist com a propietat d'ambdós cònjuges.

5. CONCLUSIONS

En aquest treball he intentat demostrar que només una regulació de la compensació econòmica que garanteixi l'adequada participació del cònjuge que ha assumit el treball familiar en els guanys generats durant el matrimoni valora en la seva justa mesura les tasques de cura. En aquest sentit és benvinguda la modificació legislativa que representa l'article 232-5 CCCat, que abandona definitivament els elements que apuntaven una funció restitutòria d'un enriquiment injust.

Respecte dels pressupòsits de la compensació econòmica per raó de treball, he defensat que el dret a aquesta compensació no pot dependre ni del fet que el treball familiar s'hagi dut a terme de manera exclusiva, ni del fet que aquest s'hagi compatibilitzat amb un treball remunerat a temps parcial, ni del fet que la dedicació del cònjuge creditor al treball en el mercat hagi estat menor que la del cònjuge deutor. Els tribunals, a l'hora de concedir compensacions econòmiques, haurien de tenir en

41. Sobre el concepte de *discriminació indirecta*, vegeu: Ariadna AGUILERA RULL (2007), «Discriminación directa e indirecta. Comparación y crítica del concepto de discriminación en el *Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz* y en el Proyecto español de ley orgánica para la igualdad efectiva de mujeres y hombres», *InDret*, any 2007, núm. 1, p. 9-16; Ariadna AGUILERA RULL (2013), *Contratación y diferencia: Las prohibiciones de discriminación por sexo y origen étnico en el acceso a bienes y servicios*, València, Tirant lo Blanch, p. 154-185; Fernando REY MARTÍNEZ (2004), «El derecho fundamental a no ser discriminado por razón de sexo», a Ángeles VIVAS LARRUY (dir.), *La discriminación por razón de sexo tras 25 años de la Constitución española*, Madrid, Consejo General del Poder Judicial, p. 55-69.

compte senzillament el nombre d'hores treballades, i si les estadístiques no menteixen, la mitjana de dones treballen «substancialment més» per a la família que les seves parelles masculines.

Respecte del segon pressupòsit de fet de la norma, l'exigència d'un increment patrimonial superior, he sostingut que aquest requisit és contradictori i he advocat per exigir tan sols que el cònjuge que s'ha vist beneficiat pel treball familiar hagi obtingut uns guanys en els quals el cònjuge creditor hauria de poder participar.

Pel que fa a la quantificació de la compensació, es valora molt positivament que el legislador hagi permès augmentar el límit de la quarta part de la diferència entre els increments dels patrimonis dels cònjuges en els casos en què la contribució del cònjuge creditor hagi estat superior a la de l'altre cònjuge.

6. TAULA DE SENTÈNCIES CITADES

SENTÈNCIES DEL TRIBUNAL SUPREM		
<i>Sala i data</i>	<i>Referència</i>	<i>Magistrat ponent</i>
1a, 14.7.2011	RJ 2011/5122	Encarnación Roca Trías
1a, 12.9.2005	RJ 2005/7148	Ignacio Sierra Gil de la Cuesta

SENTÈNCIES I INTERLOCUTÒRIES DEL TRIBUNAL SUPERIOR DE JUSTÍCIA DE CATALUNYA		
<i>Data</i>	<i>Referència</i>	<i>Magistrat ponent</i>
10.5.2012	RJ 2012/8782	Núria Bassols Muntada
1.3.2012	RJ 2012/5928	Núria Bassols Muntada
16.1.2012	RJ 2012/4207	María Eugenia Alegret Burgués
9.1.2012	RJ 2012/4203	Enrique Anglada Fors
19.12.2011	RJ 2012/2768	María Eugenia Alegret Burgués
15.12.2011	RJ 2012/256	María Eugenia Alegret Burgués
8.7.2011	RJ 2011/6406	María Eugenia Alegret Burgués
31.1.2011	RJ 2011/2858	José Francisco Valls Gombau

SENTÈNCIES I INTERLOCUTÒRIES DEL TRIBUNAL SUPERIOR DE JUSTÍCIA DE CATALUNYA		
<i>Data</i>	<i>Referència</i>	<i>Magistrat ponent</i>
27.5.2010	RJ 2010/5128	María Eugenia Alegret Burgués
19.11.2009	RJ 2010/1641	María Eugenia Alegret Burgués
13.7.2009	RJ 2009/5672	Enrique Anglada Fors
22.12.2008	RJ 2009/3267	Núria Bassols Muntada
6.11.2008	JUR 2009/296042	Carlos Ramos Rubio
3.11.2008	RJ 2009/3141	María Eugenia Alegret Burgués
4.9.2008	RJ 2009/644	María Eugenia Alegret Burgués
28.1.2008	JUR 2009/296310	María Eugenia Alegret Burgués
29.5.2007	RJ 2007/4858	Carlos Ramos Rubio
19.10.2006	RJ 2007/5292	María Eugenia Alegret Burgués
27.2.2006	RJ 2006/3996	Guillermo Vidal Andreu
27.2.2006	RJ 2006/2384	Guillermo Vidal Andreu
27.10.2005	RJ 2006/1010	Núria Bassols Muntada
12.1.2004	JUR 2004/65164	Núria Bassols Muntada
29.12.2003	RJ 2004/1930	Lluís Puig i Ferriol
14.4.2003	RJ 2003/4579	Guillermo Vidal Andreu
26.3.2003	RJ 2003/4654	Antonio Bruguera Manté
10.3.2003	RJ 2003/4653	Lluís Puig i Ferriol
10.2.2003	RJ 2003/4464	Guillermo Vidal Andreu
21.10.2002	RJ 2003/698	Núria Bassols Muntada
27.4.2000	RJ 2000/4125	Guillermo Vidal Andreu

SENTÈNCIES D'AUDIÈNCIES PROVINCIALS		
<i>Tribunal i data</i>	<i>Referència</i>	<i>Magistrat ponent</i>
Barcelona, 9.2.2010	JUR 2010/147538	Margarita Blasa Noblejas Negrillo
Madrid, 17.4.2007	JUR 2010/67704	Juan Martínez Pérez

SENTÈNCIES DE LA HOUSE OF LORDS	
<i>Cas</i>	<i>Referència</i>
Miller <i>v.</i> Miller i McFarlane <i>v.</i> McFarlane	[2006] UKHL 24 [151]
White <i>v.</i> White	[2001] 1 AC 596

7. BIBLIOGRAFIA

- AGUILERA RULL, Ariadna (2007). «Discriminación directa e indirecta. Comparación y crítica del concepto de discriminación en el *Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz* y en el Proyecto español de ley orgánica para la igualdad efectiva de mujeres y hombres». *InDret*, any 2007, núm. 1.
- (2012). «La configuración de la compensación del trabajo para la casa (art. 1438 CC) conforme con el principio de igualdad por razón de sexo». *Aranzadi Civil-mercantil*, any 2012, vol. 2, núm. 3, p. 1-10.
- (2013). *Contratación y diferencia: Las prohibiciones de discriminación por sexo y origen étnico en el acceso a bienes y servicios*. València: Tirant lo Blanch.
- ALBALADEJO, Manuel (2007). *Curso de derecho civil*. Tom IV, 11a ed. Madrid: Edisofer.
- BENHABIB, Seyla (1992). *Situating the self: Gender, community and postmodernism in contemporary ethics*. Cambridge: Polity Press.
- BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO, Rodrigo (2006). «Comentario a la Sentencia de 11 de febrero de 2005 (RJ 2005/1407)». *Cuadernos Civitas de Jurisprudencia Civil*, núm. 70, p. 135-154.
- BOELE-WOELKI, Katharina [et al.] (2013). *Principles of European Family Regarding Property Relations Between Spouses*. Cambridge: Intersentia.
- BOSCH CAPDEVILA, Esteve (2004). «Comentari a la darrera jurisprudència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya en matèria de compensació econòmica de l'article 41 del Codi de família». *Revista Catalana de Dret Privat*, vol. 3, p. 133-148.

- (2013). «La configuració de la compensació econòmica per raó de treball en el llibre segon del Codi civil de Catalunya». A: INSTITUT DE DRET PRIVAT EUROPEU I COMPARAT. UNIVERSITAT DE GIRONA (coord.). *Qüestions actuals del dret català de la persona i de la família*. Girona: Documenta Universitaria, p. 375-401.
- BRANCÓS NÚÑEZ, Enric (1998). «Separació de béns o participació. Comentari de l'art. 23 de la Compilació». *Revista Jurídica de Catalunya*, núm. 4, p. 665-704.
- BRINIG, Margaret (2000-2001). «The influence of *Marvin v. Marvin* on housework during marriage». *Notre Dame Law Review*, vol. 76, p. 1311-1346.
- CARMONA CUENCA, Encarnación (1994). «El principio de igualdad material en la jurisprudencia del Tribunal Constitucional». *Revista de Estudios Políticos*, núm. 84, p. 265-285.
- CIGARINI, Lia (2006). «El doble “sí” de las mujeres a la maternidad y al empleo». *DUODA. Estudis de la Diferència Sexual*, núm. 30, p. 51-58.
- (2009). «La pasión por la política: pensar las relaciones y el trabajo». *DUODA. Estudis de la Diferència Sexual*, núm. 37, p. 81-99.
- DIDUCK, Alison; KAGANAS, Felicity (2012). *Family law, gender and the state*. 3a ed. Oxford i Portland: Hart Publishing.
- FARNÓS AMORÓS, Esther (2014). «Separació de béns i compensació econòmica per la dedicació abnegada a la família i a l'empresa del marit: la Sentència del TSJC de 14.2.2013». *Revista Catalana de Dret Privat* [en premsa].
- FERRER RIBA, Josep (2005). «Separació de béns i compensació en la crisi familiar». A: *Nous reptes del dret de família: Materials de les Tretzenes Jornades de Dret Català de Tossa de Mar*. Girona: Edicions A Petició, p. 77-94.
- GINEBRA MOLINS, M. Esperança (2013). «Compensació per raó de treball en cas d'extinció del règim per mort: aspectes familiars i successoris». A: INSTITUT DE DRET PRIVAT EUROPEU I COMPARAT. UNIVERSITAT DE GIRONA (coord.). *Qüestions actuals del dret català de la persona i de la família*. Girona, Documenta Universitaria, p. 403-444.
- LAMARCA I MARQUÈS, Albert (dir.) (2008). *Código civil alemán: Bürgerliches Gesetzbuch*. Madrid, Barcelona i Buenos Aires: Marcial Pons.
- MATHER SAUL, Jenifer (2003). *Feminism issues & arguments*. Oxford: Oxford University Press.
- MOZOS, José Luis de los (1985). «Comentario al artículo 1438 CC». A: ALBALADEJO, Manuel (dir.). *Comentarios al Código civil y compilaciones forales*. Tom XVIII, vol. 3. Madrid: Editorial Revista de Derecho Privado.
- PARA MARTÍN, Antonio (1999). «El derecho de compensación económica por razón de trabajo». *Revista Jurídica de Catalunya*, núm. 2, p. 313-350.
- PINTENS, Walter (2011). «Matrimonial property law in Europe». A: BOELE-WOELKI, Katharina; MILES, Jo; SCHERPE, Jens M. (ed.). *The Future of Family Property in Europe*. Cambridge, Antwerp i Portland: Intersentia, p. 19-46.

- REY MARTÍNEZ, Fernando (2004). «El derecho fundamental a no ser discriminado por razón de sexo». A: VIVAS LARRUY, Ángeles (dir.). *La discriminación por razón de sexo tras 25 años de la Constitución española*. Madrid: Consejo General del Poder Judicial, p. 23-108.
- RIBOT IGUALADA, Jordi (2014). «Comentari a l'article 232-5 CCCat». A: EGEA FERNÁNDEZ, Joan; FERRER RIBA, Josep (dir.). *Comentari al llibre segon del Codi civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família*. Barcelona: Atelier [en premsa].
- ROCA I TRIAS, Encarna (2007). *Institucions del dret civil de Catalunya*. Vol. III, 6a ed. València: Tirant lo Blanch.
- SILBAUGH, Katherine (1997). «Commodification and women's household labor». *Yale Journal Law & Feminism*, vol. 9, p. 81-121.
- SOLÉ RESINA, Judith (2001). «La compensació econòmica per raó de treball en el règim de separació de béns». *Revista Jurídica de Catalunya*, núm. 3, p. 661-689.